

Hvordan vurdere litteratur? Et møte med lesende ungdommer ga en utfordring.

Hvorfor så trist?

KOMMENTAR

TOM EGIL HVERVEN

Ungdommens kritikerpris

deles ut kommende uke. Ni skoleklasser ved videregående skoler over hele landet leser åtte ferske, norske skjønnlitterære verker og diskuterer seg fram til en vinner.

En fagjury nominerte bøker av Ingvild H. Rishøi, Tomas Espedal, Stig Sæterbakk, Øyvind Rimbereid, Marit Eikemo, Merethe Lindstrøm, Ragnar Hovland og Anders Botne; romaner, dikt og noveller. Jeg ble som kritiker invitert til en klasse for å snakke om litteraturkritikk og noen av bøkene.

Med Stig Sæterbakkens død tok diskusjonen om hans roman, «Gjennom natten», en brå vending. Hvordan snakke om en bok der sønnen tar livet av seg, når forfatteren selv har valgt å gå ut av livet? Jeg var i tvil, tok likevel med meg Sæterbakkens roman og Merethe Lindstrøms «Dager i stillhetens historie» til det siste møtet med klassen.

Sæterbakkens roman forteller

historien til Karl Meyer, en gift tobarnsfar som bestemmer seg for å følge lidenskapen og oppleve en annen form for kjærlighet. Hans utroskap fører til brudd med familien. Han har en slags romantisk drøm, eller et ideal, ikke først og fremst om å forsvinne, men om «å dukke sporløst opp» i en fremmed by, i en annen form for liv. Han forfølger drømmen, men heller ikke sporløst liv er uten bekymringer. Og romanens store krise er at Karls unge sønn tar livet sitt. Han er omtrent i samme alder som ungdommene i klasserommet. Et stykke ut i samtalen kom spørsmålet brått mot meg:

– Hvorfor må den gode litteraturen være så trist? Øynene vek ikke. Jeg

hadde ikke noe godt svar. Jeg mumlet noe om at god litteratur alltid har vært trist, helt fra de første tragediene og diktene i europeisk kultur. Og modernismen, særlig Samuel Beckett, har forsterket tristheten som norm, tenkte jeg, famlende, høyt. Men jeg ble ikke helt overbevist av mitt eget svar.

En ting er å tenke slike tanker, og mer eller mindre ubevisst følge en regel om at god litteratur er sørgelig, slik mange forfattere og kritikere gjør. Noe annet er å si til en sytten år gammel jente eller gutt, mens vi ser hverandre inn i øynene:

– Livet er dessverre håpløst. Vi kommer til å dø alle sammen. Noen dør til og med unge. Det er det god litteratur handler om.

” Selv ikke Jon Fosses mest kompromisløse dramaer om selvmordstanker er uten humor.

Jeg sa det ikke akkurat slik, heller. Det kunne fort blitt komisk, slik enkelte passasjer også er hos Sæterbakk. En reint dyster fasit finnes ikke. Selv ikke

Jon Fosses mest kompromisløse dramaer om selvmordstanker og -handlinger er helt uten humor.

Klasserommet var ikke taust, vi snakket. Om Merethe Lindstrøms roman «Dager i stillhetens historie», der et eldre ektepar er tause overfor hverandre og sine barn. Fortelleren, moren, har som ung adoptert bort et barn; det plager henne. Faren har, som jøde, fryktelige minner fra andre verdenskrig. Ingen av dem orker å si så mye. Nå er

IDEALIST: Alfred Nobel

han pleietrengende, med økende demens. Alt begynner å bli for seint. Etterpå kom jeg til å tenke på Nobelprisen i litteratur, regnet som høyeste norm for god litteratur i den vestlige verden. Den går til «dem, som under det forløpne året hafva gjort menskligheten den största nytta. [...D]en som inom litteraturen har producerat det utmärktaste i idealisk rigning», ifølge Alfred Nobels testament, undertegnet i 1895.

Det er lenge siden. Nyttig? Realismen og desillusjonen har lenge nyttiggjort seg og fortært nesten alt som er «idealistisk». Hva er igjen, som holder for en syttenårings blikk?

tom.egil.hverven@klassekampen.no

Vi må ikke sove

– Hva skammer du deg mest over å ikke ha lest?

– «Mesteren og Margarita» av Mikhaïl Bulgakov. Jeg prøvde å lese den da jeg gikk på forfatterstudiet i Tromsø, men klarte ikke å avkode alle referansepunktene. Verket tangerer så mange andre verk, historier og tider, og har en veldig vekslende stilarter – jeg følte meg dum. Og når man føler seg dum, går man enten inn i det, eller går videre. Jeg gikk videre.

– Men da var du rundt 20 år, du har sikkert fått en masse referansepunkter på plass i mellomtiden?

– Nå er du snill! Vi får håpe det. Jeg tror i alle fall at romanen ville gitt meg mer i dag. Einar Økland sa en gang at man må se på seg selv som dum, utdannet og uoppløst. Og det kan være bra, men i visse perioder kan en nok kjenne det litt for kastrende.

– Hvorfor har du ikke forsøkt å lese romanen på ny?

– Det har kjentes som et ork. Jeg vil virkelig gjerne lese den, men har et bilde av at det vil bli tidkrevende, at da må jeg virkelig sette meg til. Men jeg er nok fremdeles også forkrøpelt av den akademiske innbilningen jeg hadde om at jeg måtte vite alt for å lese den: forstå Sovjet under Stalin-tida, Bulgakovs forhold til Gogol,

BEKJENNELSEN

Louis Althusser sjokkerte da hans selvbiografi avslørte at han på et tidspunkt knapt hadde lest Marx' «Kapitalen» og var livredd for at det skulle bli kjent. Vi spur forfatter Inger Bråtveit:

Faust og Det gamle testamente, og plassere alt i forhold til resten av litteraturhistorien. Men det må man jo ikke. Litteraturen har mange lag, og det handler om å være åpen, gå inn i det, lese med kroppen også.

– Du som har vært en av oversetterne i den reviderte Bibelutgaven føler deg kanskje ekstra forpliktet til å kjenne denne bibelkritiske klassikeren?

– Absolutt. Og det er en helt ærlig skam jeg kjenner over at jeg ikke har tatt den opp igjen.

– Salman Rushdie er blant dem som har latt seg inspirere av romanen, til å skrive

«Sataniske vers» – har du lest den?

– Nei, jeg har ikke det. Nå fikk du meg utpå der også.

– Men det fine med denne spalten er at alle kjenner seg igjen, for det er ingen som ikke har hull i sine leselister.

– Nei. Men jeg mener at når det gjelder russisk litteratur som vi faktisk har oversettelser av – og jeg snakker ikke bare om klassikerne – er det viktig å lytte til denne. Vi er vokst opp med en anglosisert litteraturvitenskapelig kanon og har godt av å snu hodet en annen vei. Jeg ble spesielt bevisst på dette da jeg bodde i Tromsø, med Russland så tett innpå. Det er jo en litterær stormakt.

– Hersker det et særskilt press om å ha lest akkurat «Mesteren og Margarita»?

– Det er mange bøker en «skal» ha lest, hvis en har gått på den litteraturvitenskapelige sti og er over en viss alder. Men jeg er jo ikke uenig i at man bør kjenne til mest mulig, både i sin egen kanon og i andre kulturer. Nei, nå begynte jeg å tenke på alle språkene jeg ikke kan.

– Jeg har visst virkelig ødelagt dagen din?

– Nei, men sånn er det jo. Man kan ikke bo nede i en bokkjeller. Men man kan ikke sove heller. Vi må ikke sove!

IB

TEGN I TIDA

Bokmagasinet intervjuer serietegnere.

Denne uka: **Mats Jørgen Sivertsen**
Aktuell med: **Debutant og forside-tegner i tegneserieantologien «Forresten».**

De fremmede

– Hva slags serie er Loon Land?

– Den handler om fuglen Mikkel, og kjæresten Lana som kommer deisende ned fra verdensrommet allerede på side to. Så er det duket for forviklinger. Mest er det en selvbiografisk serie om meg selv og utfordringene ved å leve sammen med andre vesener, særlig det annet kjønn.

– Du er ingen tegneserienovise, men debutant i «Forresten» – hva utmerker denne publikasjonen seg med?

– Det er en av de få bladene som trykker kortere undergrunnserier i samling. Mange serieskapere lager store bøker de jobber med over flere år. Veien blir da lang fra man lager noe til noen leser det. I «Forresten» kan man få ting ut før man har nok til en hel bok.

IB

VI NOTERER...

... at Jane Austen aldri går av moten, men også fornyes. I serien hvor forfattere «re-skriver» 17- og

1800-talls litteratur, er amerikanske Curtis Sittenfeld siste kvinne ut. Forfatteren bak titler som «The Man of My Dreams» og «American Wife» skal skrive sin samtidige versjon av «Stolthet og fordom». Høsten 2013 kommer Joanna Trollope med sin «Fornuft og følelse».

... at Rune F. Hjemås kommer med sin tredje bok i mars, og på veien har han skiftet fra nynorsk til bokmål. Det er imidlertid ikke det som er spesielt, men at han i det hele tatt skrev på nynorsk. – Jeg har vokst opp med bokmål, alltid skrevet på bokmål, så da jeg i all hast oversatte noen kortprosattekster til nynorsk for å delta på Samlagets manussseminar i 2008, var det aldri meningen at det skulle bli noe mer enn det, sier han til Bokvennen. Men han ble så godt tatt imot av Samlaget at han altså ble der en to bøkens tid. Vårens bok kommer på Tiden.

... at nyheter sprer seg raskt.

Ikke for Inger Bråtveit i spalten over har etterlyst mer vekt på russisk litteratur, slår Dansklererforeningen til med en gjendiktning av Dostojevskij's «Førbrytelse og straff», i serien «Illustreret Verdenslitteratur». Romanen på 700 sider som er blitt kalt «verdens beste kriminalroman» er av forfatteren Oscar K gjendiktet og komprimert ned til 112 sider. Lilian Brøgger står for film noir-inspirerte illustrasjoner. Mottoet for serien er at tekst og illustrasjoner skal utgjøre et mangetydig verk i dyp respekt for originalen, skriver Information.